

Stefan Parnicki-Pudełko w świetle dokumentów z Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego

Stefan Parnicki-Pudełko in the light of documents from the Archive University of Wrocław

MATEUSZ ŻMUDZIŃSKI

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii, ul. Szewska 48, 50-139 Wrocław, Polska,
mateusz.zmudzinski@uwr.edu.pl
ORCID: 0000-0002-5771-6099

Abstract. The Archives of the University of Wrocław have preserved folders with documents related to the studies, the defense of the doctorate and the employment at the University of Wrocław of S. Parnicki-Pudełko. They show the unconventional character and unusual career path of the young scientist. By the way, through these documents we get to know him as a committed patriot and social activist. Already at that time, his significant intellectual potential was noted, his enthusiasm for work and his excellent development was rightly predicted. Living in extremely difficult times, he knew how to maintain decency. In the later years of his life and career, he was associated with the Polish Academy of Sciences in Warsaw and then the Adam Mickiewicz University in Poznań where he spread his wings as a professor and head of the Novae archaeological expedition.

Keywords: S. Parnicki-Pudełko, documents, history of archaeology, archives, University of Wrocław.

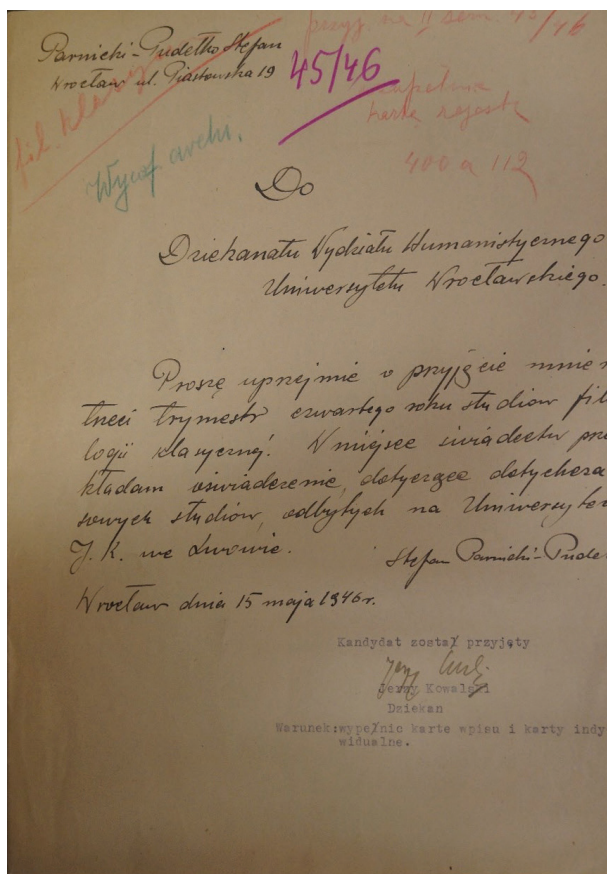
Profesor Stefan Parnicki-Pudełko zostawił po sobie wiele liczących się publikacji, dzięki którym po latach jest wciąż pamiętany i uznawany za autorytet w swojej dziedzinie (por. np. Parnicki-Pudełko 1962; 1964; 1975; 1979). Jest jednak znany głównie jako badacz oraz autor i redaktor wciąż cytowanych prac naukowych (por. np. Dymnicka 2013; Kołodziejczyk 2014)¹, a znacznie mniej natomiast wiadomo o tym, kim on był jako człowiek i obywatel. Okazuje się, iż w Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego zachowały się liczne dokumenty uka-

¹ Według Google Scholar na Publish and Perish, znajdziemy informację o 90 cytowaniach prac S. Parnickiego-Pudełko oraz o indeksie Hirscha 4. Bez wątplenia wymieniona liczba jest znacznie niższa od rzeczywistej i nie obejmuje rozlicznych cytowań w najstarszych, polskojęzycznych publikacjach.

zujące jego młodość, edukację studencką, późniejsze początki kariery naukowej, a także rzucające snop światła na jego działalność społeczną i patriotyczną. Pokazują one nietuzinkową postać, niezwyklej rodzaj kariery zawodowej, a także patriotyczne zaangażowanie w obronie Ojczyzny w czasie wojny. Jego debiut zawodowy przypadł na nadzwyczaj trudne czasy powojennej biedy i stalinowskiego terroru, gdy uniwersytety podporządkowywano działaniom komunistycznego państwa (por. np. Suleja 1995; Wrzeński 2002; Żmudziński 2022; 2024). Co gorsza, w czasach upodabniania nauki polskiej do nauki radzieckiej archeologia klasyczna bywała atakowana jako „burżuazyjna” dziedzina badań. Zajmujący się nią naukowcy, jak tu opisywany czy jego mistrz, łatwo mogli zostać uznani za „element wrogi ideologicznie”. Mimo tych przeciwności Parnicki-Pudełko starał się realizować zakładane cele badawcze. Celem tej publikacji jest ukazanie wspomnianych dokumentów, a na ich podstawie przybliżenie postaci zmarłego profesora, tu jeszcze jako młodego, pełnego zapału debiutującego archeologa, a zarazem gorącego patrioty, któremu przyglądający się profesorowie wróżyli znakomitą karierę naukową.

W Archiwum UW r zachowały się trzyteczki dokumentów bezpośrednio związanych ze Stefanem Parnickim-Pudełko. W pierwszej z nich zebrano dokumenty związane z czasem jego studiów, w drugiej są pisma dotyczące postępowania doktorskiego i doktoratu, a trzecia zawiera powiązane z jego pracą zawodową na Uniwersytecie Wrocławskim. Prócz tego w teczkach związanych z Katedrą Archeologii oraz z Wydziałem Humanistycznym można też spotkać takie dokumenty, na których są drobne wzmianki o tu opisywanym badaczu. Niestety, omawiane poniżej dokumenty nie zawsze były kompletowane w kolejności chronologicznej, a zbiór związany ze studiami wydaje się zawierać jedynie przypadkowo zachowane pozycje. Poniżej zostaną opisane bardzo krótko dokumenty i co ważnego i ciekawego z nich wynika.

W teczce zawierającej dokumenty związane ze studiami (1027/Wydz. Filol.) spotykamy najwcześniejszy z nich, z 15 maja 1946 roku, w którym S. Parnicki-Pudełko prosił Dziekanat Wydziału Humanistycznego o przyjęcie na trzeci trymestr czwartego roku filologii klasycznej (1/1027/Wydz. Filolog.) (fot. 1). Poprzednie lata studiów zaliczył na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Na podaniu zachowała się adnotacja dziekana J. Kowalskiego, iż kandydat został przyjęty. Świadectwem starań o stypendium ministerialne celem napisania pracy doktorskiej jest podanie o jego przyznaniu z dnia 12.12.1947 roku skierowane do Ministerstwa Oświaty w Warszawie (2/1027). Pieniądże były potrzebne na wyjazdy do bibliotek w innych polskich miastach. Debiutujący badacz na swoją prośbę otrzymał odpowiedź odmowną (2/1027/120/48). Urzędnik ministerstwa stwierdził, iż nie można udzielić stypendium z braku środków finansowych. Kolejny dokument to deklaracja składającego podanie, iż zapoznał się z regulaminem stypendiów krajowych (3/1027). Dalej złożono protokół z egzaminu cząstkowego w ramach egzaminu magisterskiego (4/1027). Egzamin przeprowadzono z etnologii dnia

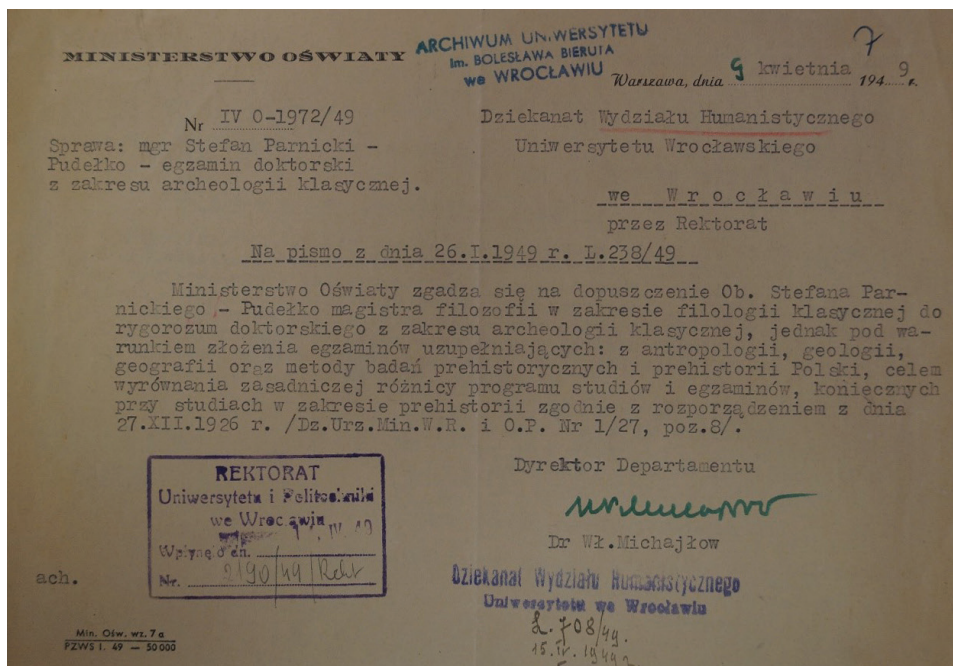

Fot. 1. Podanie o przyjęciu na trzeci trymestr czwartego roku studiów filologii klasycznej na Uniwersytecie Wrocławskim (wszystkie fotografie wykonał M. Żmudziński za zgodą Archiwum UWr)

3.02.1951 roku, a student uzyskał na nim wynik bardzo dobry. Kolejny podobny protokół z dnia 17.02.1951 roku sporządzono z egzaminu cząstkowego w ramach egzaminów studiów magisterskich przeprowadzonego z archeologii przedhistorycznej (5/1027). Student uzyskał na nim ocenę bardzo dobrą. Następnie doteczki złożono życiorys studenta obejmujący czasy jego młodości (6/1027). Kolejne pismo to powtórzenie pierwszego z wyżej omówionych tu dokumentów (7/1027). Dalej spotykamy oświadczenie studenta, w którym opisał on swoje studia we Lwowie w latach 1934-1939 (8/1027). Odbył tam szereg zajęć i złożył egzaminy z dziedziny filologii klasycznej.

Druga wymienionateczka o numerze II.29/273 zawiera dokumenty określone jako „Akta Doktorskie, Archeologia 1949 r.”. Pierwszym z umieszczonych tam

pism jest podanie z dnia 23.05.1949 roku do Rady Wydziału z prośbą o dopuszczenie do egzaminu doktorskiego nr (1/II/273). Interesującym dokumentem jest życiorys, w którym młody badacz lakonicznie opisał swoją młodość w latach wojny i w okresie powojennym (2.II.29/273). Dalej złożono odpis dyplomu magistra filozofii (3.II.29/273) z dnia 28.06.1946 roku. Pod tą nazwą kryje się dyplom magistra filologii klasycznej. Na dokumencie zapisano wyniki egzaminów ze studiów. W dalszej kolejności spotykamy wyciąg aktu urodzenia (4.II.29/273). Następnym dokumentem jest oświadczenie autora, iż samodzielnie napisał pracę doktorską (5.II.29/273). Kolejnym zawartym tam dokumentem jest zaświadczenie z dziekanatu, iż obywatel uiścił w kwesturze wymagane opłaty związane z przewodem doktorskim (6.II.29/273). Interesujące jest pismo z ministerstwa z dnia 9.04.1949 roku, w którym wyrażono zgodę na „dopuszczenie obywatela, magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej do egzaminu doktorskiego z archeologii pod warunkiem wcześniejszego złożenia egzaminów uzupełniających z antropologii, geologii, geografii oraz metody badań prehistorycznych, i prehistorii” (fot. 2). Miało to na celu uzupełnienie różnic pomiędzy programami studiów (7.II.29/273). Dalej umieszczono ocenę rozprawy doktorskiej napisaną przez prof. Edmunda Bulandę (8.II.29/273). Kończy ją sentencja: „Praca autora oparta o tak wszechstronny materiał faktyczny odznacza się doskonałą konstrukcją, bystrą obserwacją, śmiałym a zawsze uzasadnionym sądem. Składa się na rozprawę doktorską, którą bezstronnie należy uznać za bardzo dobrą”. Poniżej jest też zdanie, iż będzie ona drukowana. Następnie w teczce złożono ocenę pracy doktorskiej, którą napisał prof. Władysław Podlacha (9.II.29/273). Profesor wyraził w niej wysoką ocenę omówionej pracy doktorskiej. Jako niedostatek zauważył skromne potraktowanie czynnika estetycznego w greckim budownictwie publicznym. Podał też w wątpliwość próbę rekonstrukcji planu agory w Kynaita na podstawie wyobrażenia jej na monecie z czasów Marka Aureliusza. Następnie do teczki dołączono prośbę prof. E. Bulandy (10.II.29/273) do dziekanatu o rozesłanie zaproszeń na obronę doktoratu S. Parnickiego-Pudelfko. Konsekwencją poprzedniego pisma jest zaproszenie od dziekana Modelskiego dla prof. Ossowskiego na obronę doktoratu na 30.11. na godz. 10 w Zakładzie Archeologii Klasycznej, ul. Szewska 36, I piętro (11.II.29/273). Po nim złożono dokument związany z egzaminem doktorskim (12.II.29/273). Napisało w nim, iż doktorant zdał wymagane egzaminy z archeologii klasycznej jako przedmiotu głównego i historii starożytnej jako pobocznego. W protokole opisano poszczególne etapy egzaminu. Później komisja doktorska sporządziła kolejny protokół, w którym uznała, iż doktorant spełnił stawiane mu wymogi, a praca uzyskała pozytywne opinie i komisja wnioskuje o dopuszczenie go do obrony doktoratu (13.II.29/273). Kolejnym w teczce dokumentem jest pismo z dnia 20.12.1949, bez numeru. Jest to – jak określono – *Testimonium promotionis*. Poniżej jest podpis doktora potwierdzający odbiór oryginału w dniu 22.12.1949 roku. Następnie w teczce złożono protokół promocji doktorskiej (135/49 II.29.273). Zawarto w nim poświadczenie studiów we Lwowie w latach 1934-1935 i 1939, a na-

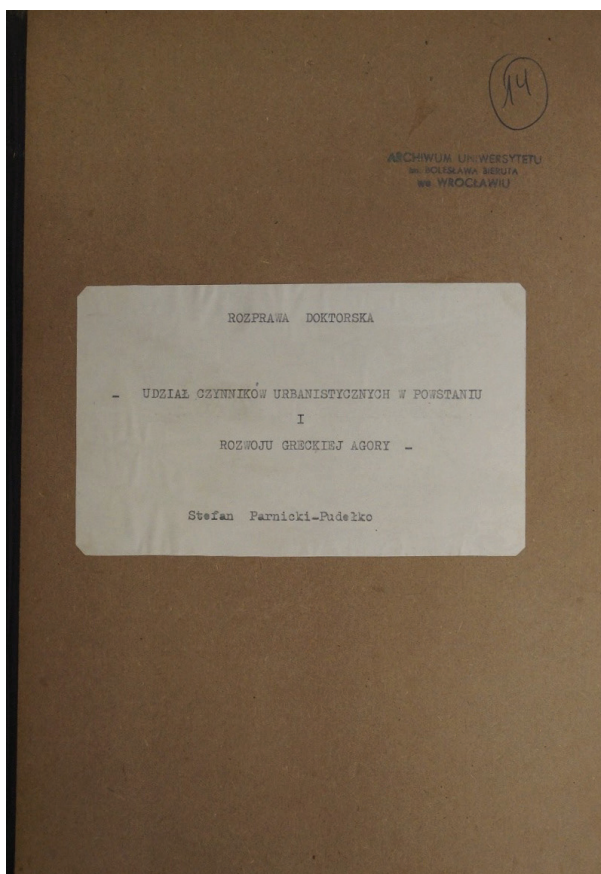

Fot. 2. Zgoda ministerstwa na dopuszczenie do egzaminu doktorskiego z dziedziny archeologii klasycznej pod warunkiem uzupełnienia różnic programowych

stępnie informację o dokończeniu studiów na KUL w Lublinie w roku akademickim 1945-1946. Dalej potwierdzono, iż Stefan Parnicki-Pudełko odbył praktykę zawodową jako asystent archeologii klasycznej na UW r od 1.07.1946 roku. W teczce zawarto też jeden egzemplarz pracy doktorskiej (14/II.29/273) (fot. 3).

Największy i najciekawszy jest zbiór dokumentów związany z karierą zawodową omawianego tu badacza, podówczas pracownika Uniwersytetu Wrocławskiego, którą określono jako „Teczka personalna Dział Kadr RK-120”. Teczkę otwiera karta personalna, złożona przez starszego asystenta archeologii klasycznej, magistra filologii klasycznej (RK-120/1-2). W dalszej kolejności znajduje się interesująca ankieta personalna (RK120/3-9) (fot. 4). Dowiadujemy się z niej o przynależności mężczyzny do formacji partyzanckiej Bataliony Chłopskie w miejscowości Majdan Stary, pow. Chełm w 1943 i 1944 roku do chwili wyzwolenia oraz o wcześniej odbytych studiach filologii klasycznej na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1934-1939. Studia przerwane wojną zostały ukończone po jej zakończeniu już nie we Lwowie, a w Lublinie na KUL. W czasie wojny S. Parnicki-Pudełko służył w BCh okręg IV, obwód 6, pow. Chełm. Tam rozkazem Komendy Głównej BCh otrzymał awans na stopień porucznika. Przed wojną, w czasie studiów odbył 8-dniowy wyjazd do Włoch w celach naukowych. Początk-

kowo, w 1944 roku zatrudnił się w Okręgowej Dyrekcji Kolei Państwowych w Lublinie, a potem od 1.08.1948 do 1.04.1951 roku pracował na stanowisku starszego asystenta na UW. Od 1.04.1951 był zatrudniony na stanowisku adiunkta. Kolejny interesujący dokument to maszynopis życiorysu (RK120/10). Tu spotykamy informację o odbytych przed wojną szkoleniach wojskowych oraz o walce z Niemcami w stopniu szeregowego żołnierza w dniach 1-22 września 1939 roku. Po kapitulacji wojska udał się on do rodzinnej miejscowości, gdzie działał w oddziale partyzanckim Batalionów Chłopskich, a także zajmował się tajnym nauczaniem. Dyplom magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej uzyskał w czerwcu 1946 roku, a od 1 lipca 1946 do 1951 roku pracował w charakterze starszego asystenta, od 1 kwietnia 1951 zaś jako adiunkt w Zakładzie Archeologii Klasycznej na UW. Kolejny złożony dokument to ręcznie napisany życiorys, sporządzony już po doktoracie z dnia 3.04.1950 roku (RK 120/11). Następnie złożono załącznik do kwestionariusza dla kandydata ubiegającego się o stypendium krajowe (RK 120/12-13). Wynika z niego, iż młody badacz planował opracować greckie palestry. Kolejny dokument to podanie o pracę z dnia 2.04.1950 roku w charakterze starszego asystenta przy Katedrze Archeologii Klasycznej UW (RK 120/14-18). Z niego wynika, iż w czasie wojny od 1 do 22.09.1939 roku uczestniczył w walkach o Lwów w 40. pułku piechoty jako starszy strzelec. W czasie obrony miasta przed Niemcami został lekko ranny w głowę (fot. 5). Następnym elementem w tym zbiorze jest kwestionariusz osobowy (kandydata na stanowisko starszego asystenta) (RK 120/19-20). Podanie o zatrudnienie poparł prof. E. Bulanda, a zaakceptował rektor Kulczyński. W dalszej kolejności do teczki złożono opinię o działalności naukowej, dydaktycznej i społecznej S. Parnickiego-Pudełko, którą napisał prof. Bulanda (RK 120/21). Jest ona bardzo pochlebna. Powtórzeniem poprzedniego pisma jest następne (RK 120/22). Dalej złożono tam dyplom magistra filozofii, wydany przez KUL, potwierdzający, iż S. Parnicki-Pudełko uzyskał dyplom w zakresie filologii klasycznej (RK 120/23). Nosi on datę 28.06.1946 roku. Na dyplomie przedstawiono wykaz zdanych egzaminów i uzyskanych z nich ocen. Następny w kolejności jest odpis z wyżej wymienionego dyplomu (RK 120/24). Na uwagę zasługuje kolejny dokument. Jest to odpis odbioru dokumentu z dnia 28.08.1953 roku (RK 120/25), w którym S. Parnicki-Pudełko potwierdza, iż otrzymał odpowiedź rektora na swoje podanie. Obok załączono podanie z dnia 8.08.1953 roku złożone do rektora z prośbą o zwolnienie z pracy na UW (RK 120/26). Na nim rektor uznaje, że od dnia 31.08.1953 roku stosunek służbowy z dr. S. Parnickim-Pudełko zostanie rozwiązany. Kolejne pismo (RK 120/27) to kopia poprzedniego. Do teczki złożono też podanie zainteresowanego z dnia 31.05.1953 roku z prośbą o zwolnienie z pracy na UW, celem przejścia do Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (RK 120/28). Jego powtórzeniem jest następny dokument (RK 120/29), a na odwrocie znajduje się odręczna odpowiedź rektora (RK 120/30), którą przepisano na maszynie w postaci wcześniej wymienionego dokumentu (RK 120/26). Kolejnym dokumentem w tej teczce (RK 120/31) jest odpis pisma rektora kiero-

Fot. 3. Egzemplarz pracy doktorskiej

wanego do omawianego tu naukowca. Jest to nominacja na stanowisko adiunkta z dniem 7.02.1952 roku na czas nieokreślony. Dalsze pismo (RK 120/32) jest powtórzeniem poprzedniego. Następnym jest akt mianowania „obywatela” na stanowisko adiunkta z dniem 1.08.1951 roku. Określono go jako pomocniczego pracownika naukowego przy Katedrze Archeologii Klasycznej (RK 120/33). Ważnym dokumentem może być odpis pisma z dnia 16.05.1952 roku dziekan Lutmanowej do prof. K. Michałowskiego z prośbą o wyrażenie opinii w sprawie kwalifikacji naukowych dr. S. Parnickiego-Pudełko na docenta archeologii klasycznej. Podówczas był on adiunktem na nieobsadzonej (po śmierci prof. E. Bulandy) Katedrze Archeologii Klasycznej (RK 120/34). Następne w teczce jest pismo przewodnie K. Majewskiego do opinii o przedstawianym tu naukowcu (RK 120/35), dalej opinia prof. K. Majewskiego o kwalifikacjach naukowych wymienionego na stanowisko docenta archeologii klasycznej (RK 120/36), wreszcie karteczka z odręcznymi

uwagami na ten temat (RK 120/37). Z wyżej wspomnianymi pismami wiąże się wniosek z dnia 7.05.1952 roku prof. W. Hołubowicza, Kierownika Katedry Historii Kultury Materialnej do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w sprawie utworzenia etatu docenta dla wymienianego tu doktora po śmierci prof. E. Bulandy (RK 120/38). Doktor S. Parnicki-Pudełko wykładał już w roku akademickim 1947/1948 i był przewidywany na następny rok akademicki, czyli 1952/1953. Z kolejnego pisma z dnia 23.06.1951 roku dowiadujemy się, iż wymieniony badacz podjął obowiązki adiunkta przy Katedrze Archeologii Klasycznej (RK 120/39). Dalej natykamy się na wniosek personalny prodziekana Czaplńskiego o mianowanie opisywanego tu badacza stałym pracownikiem naukowym przy Katedrze Archeologii Klasycznej w roku akademickim 1951/1952 (RK 120/40). W teczce znajduje się też powołanie do pracy przez Rektora Uniwersytetu i Politechniki od dnia 1.09.1950 roku do 31.08.1951 w charakterze kontraktowego asystenta starszego (RK 120/41). Obok złożono pismo z dnia 9.06.1950 roku skierowane przez dziekana Modelskiego do rektora z prośbą o zatwierdzenie uchwały Rady Wydziału o zatrudnieniu wymienionego badacza na wspomnianym stanowisku (RK 120/42). Następny złożony tam dokument to wypis z protokołu nadzwyczajnego posiedzenia Rady Wydziału z dnia 1.06.1950 roku, gdzie między innymi umieszczono zapis o wniosku kierownika Zakładu Archeologii Klasycznej o mianowaniu wymienionego badacza starszym asystentem (RK 120/43). Następny dokument (RK 120/44) jest analogiczny do wcześniej opisanego nr RK 120/42, a kolejny (RK 120/45) jest analogiczny do RK 120/43. Później spotykamy opinię prof. E. Bulandy z dnia 15.04.1950 roku o pracy omawianego tu doktora (RK 120/46). Następnie w teczce widzimy podanie młodego badacza do Prezydium Rady Ministrów z prośbą o przyznanie na rok 1950 stypendium krajowego na wykonanie pracy naukowej pod tytułem „Greckie palestry” (RK 120/47). Dalej złożono kolejny egzemplarz opinii prof. Bulandy (RK 120/48), która jest analogiczna do już wymienionej (RK 120/46). W dalszej kolejności w teczce spotykamy kwestionariusz osobowy (RK 120/49-50), który załączono do podania o stypendium. Z nim wiąże się potwierdzenie, iż kandydat zapoznał się z regulaminem przyznawania stypendiów (RK 120/51), a przy nim bez numeru złożono egzemplarz życiorysu. Później znajdujemy kopię wcześniej wymienionego dokumentu RK 120/47 (RK 120/52-53). Osobliwością i świadectwem czasów jest pismo pracownika do rektora o kilkudniowe zwolnienie z pracy z powodu grypy (RK 120/54), przy czym chory poinformował, iż uzyskał zwolnienie lekarskie. Dnia 25.10.1949 roku wypisano powołanie na stanowisko asystenta przy katedrze Archeologii Klasycznej od dnia 1.09.1949 roku (RK 120/55). Dołączona do tego jest umowa z dnia 17.08.1949 roku dotycząca zatrudnienia mgr. S. Parnickiego-Pudełko (RK 120/56). Lata pracy zaowocowały postęпами w działalności naukowej, czego wyrazem jest podanie z 23.05.1949 roku do Prezydium Rady Ministrów o stypendium celem dokończenia pracy i przygotowania do druku dysertacji doktorskiej (RK 120/57). Pod podaniem jest dopisana opinia promotora, prof. E. Bulandy. Z poprzednim dokumentem bezpośrednio wiąże się kolejne –

prof. E. Bulandy z dnia 30.04.1948 roku do Dziekanatu Wydziału Humanistycznego z prośbą o dalsze zatrudnienie tu opisywanego. W zawartej w nim opinii padają ważne słowa o młodym badaczu: „Wszystko wskazuje na to, że S. Parnicki-Pudełko, gdy będzie miał dalszą możliwość pracy naukowej, wyrobi się na znakomitego badacza uniwersyteckiego” (RK 120/68). Dalej widzimy pismo rektora do zatrudnionego magistra, w którym przedłuża się jego angaż na okres od 1.09.1947 do 31.08.1948 roku w wymiarze 30 godzin pracy tygodniowo (RK 120/69). Następujący dokument powstał przed poprzednio opisanym i nosi datę 23.07.1946, w którym rektor mianuje zainteresowanego starszym asystentem przy Katedrze Archeologii Klasycznej na okres od 1.07.1946 do 31.08.1947 roku (RK 120/70). Dnia 11.06.1947 roku młody pracownik naukowy przedstawił swoje sprawozdanie z pracy za rok akademicki 1946/1947 (RK 120/71). Od zatrudnionego wymagano złożenia przyrzeczenia (RK 120/72). Znow spotykamy deklarację o zapoznaniu się z regulaminem przyznawania stypendiów, tym razem w 1950 roku (RK 120/73). W celach urzędowych złożono dokument noszący dwa odpisy. U góry jest odpis potwierdzający, iż poborowy zgłosił się do rejestracji wojskowej w stopniu porucznika. Poniżej na tej samej kartce znajduje się odpis aktu urodzenia nr 11/1914. Napisano w nim, iż Stefan Parnicki-Pudełko jest synem Aleksandra i Feliksy z Poniedziałków, małżonków Pudełko. Urodził się w miejscowości Majdan Stary 10.07.1914 roku (RK 120/74). Następnym dokumentem jest odpisem metryki urodzenia, odpisem zaświadczenia o rejestracji wojskowej oraz odpisem dowodu osobistego (RK 120/75). Skromnym poświadczeniem życia prywatnego opisywanego tu badacza jest skrócony odpis jego aktu małżeństwa z 1952 roku (RK 120/76). O pracy naukowej opowiada wykaz prac naukowych z 1948 roku (RK 120/77). Po latach, w 1983 roku S. Parnicki-Pudełko skierował do władz Uniwersytetu Wrocławskiego pismo z prośbą o wydanie zaświadczenia o wykonywanej kiedyś pracy na uczelni we Wrocławiu. Zaświadczenie było potrzebne profesorowi do przedstawienia na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie wtedy pracował (RK 120/78). W wyniku prac archiwistów powstało świadectwo pracy, z którego wynika, iż od 1 lipca 1946 do 31 sierpnia 1953 roku S. Parnicki-Pudełko był zatrudniony na Uniwersytecie Wrocławskim, awansując na stanowisko adiunkta w Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej (RK120/79). Ostatnim dołączonym do teczki dokumentem jest wydrukowany w gazecie nekrolog profesora. Informuje on o jego śmierci dnia 15.04.1994 roku. Pogrzeb odbył się we Wrocławiu na cmentarzu Grabiszyńskim (RK 120/80). Drobne wzmianki o zatrudnionym spotykamy też, przeglądając dokumenty Rady Wydziału Humanistycznego, a także Katedry Archeologii Klasycznej. Tam jest mowa na przykład o różnych pracach na rzecz uczelni czy społeczności akademickiej, w tym o porządkowaniu biblioteki, przenoszeniu zbiorów czy douczaniu studentów. Niektóre z tych prac wykonywał razem z Ludwiką Press, także seminarzystką prof. E. Bulandy, późniejszą profesorem archeologii zatrudnioną w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

	obowiązkowa	43 P.P. Dubno	st. strzel.	1. VII. 1938 15. IX. 1938
	Przeniesiony do rezerwy (pospolit. ruszenia) w stopniu st. strzel z cenz. Zwolniony w stan spoczynku			
20	SŁUŻBA WOJSKOWA PO MOBILIZACJI w 1939 r. wzgl. po 1. IX. 1939 r.			
	Charakter służby (ochotnicza obowiązkowa)	Formacja w chwili jej opuszczenia	Stopień wojskowy w chwili opuszczenia formacji	Czasokres od — do
	obowiązk.	40 P.P. Lwów	st. strzel.	1. IX. 1939 — 22. IX. 1939.
21	SŁUŻBA WOJSKOWA W KRAJU W CZASIE OKUPACJI wzgl. ZA GRANICĄ			
	Charakter służby (konspiracyjna—jawna)	Formacja	Stopień wojskowy w chwili opuszczenia formacji	Czasokres od — do
	konspiracyjna	B. Ch. Okr. IV. lubl. obw. VI Chełm	porucznik	IV. 1943 — VII. 1944
22	Rany i kontuzje: Lekko ranny w głowę podczas obrony Lwowa w 1939 r.			

Fot. 5. Fragment podania o pracę, gdzie wzmiankowano o udziale S. Parnickiego-Pudelko w walkach w czasie wojny

Po zapoznaniu się z wyżej wymienionymi zbiorami dokumentów można sformułować szereg spostrzeżeń. Wyraźnie widać, iż S. Parnicki-Pudelko, choć wywodził się z chłopskiej rodziny, jego marzenia i horyzonty intelektualne daleko wykraczały poza typowe cele młodych rolników. Nie marzył o powiększeniu gospodarstwa, ale myślał o przygodzie intelektualnej. Poszedł na studia na filologię klasyczną we Lwowie. Widząc zagrożenie wojną, odbył szkolenia wojskowe, a zaraz po ataku Niemiec na ojczyznę zgłosił się do jednostki wojskowej. Został skierowany do obrony miasta swoich studiów. Na polu walki został lekko ranny w głowę, a mimo to trwał na pozycjach bojowych aż do kapitulacji wojsk. Potem powrócił do rodzinnej miejscowości, gdzie dołączył do działających tam Batalionów Chłopskich. Nie chwalił się, czym tam zasłużył na awans na stopień porucznika. Udział w walkach o Lwów wręcz marginalizował. Nie wiadomo, z jakiego powodu bohaterski udział w walkach w tak bogatym zbiorze dokumentów jest umniejszany, opisany dosłownie jednym zdaniem. Może tak było z powodu kresowego położenia miasta, a może walczył on nie tylko z Niemcami, lecz także z armią radziecką. W rodzinnej miejscowości uczestniczył w tajnym nauczaniu. Możemy się tylko domyślać, iż nauczał miejscowe dzieci. Po zakończeniu wojny studia dokończył na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie uzyskał stopień

magistra z dziedziny filologii klasycznej. Wkrótce potem udał się do zrujnowanego Wrocławia, gdzie postanowił rozwijać się jako archeolog klasyczny pod opieką uznanego badacza, repatrianta ze Lwowa – prof. K. Bulandy. Gdy okazało się, iż będąc filologiem klasycznym, ma zamiar doktoryzować się z archeologii klasycznej, złożył szereg wymaganych egzaminów, tak aby wyrównać różnice programowe. Nie dysponował znaczącym majątkiem, a zarobki na uczelni były skromne, stąd był zmuszony wielokrotnie ubiegać się o stypendia ministerialne celem przygotowania dysertacji doktorskiej. Nie zawsze je uzyskiwał, mimo to napisał doktorat, który otrzymał bardzo dobre recenzje. We Wrocławiu obronił doktorat i złożył do druku swoje debiutanckie publikacje. Po śmierci promotora prof. E. Bulandy widziano go jako jego następcę, na stanowisku docenta, kierownika katedry, jednak młody doktor wybrał dalszą ścieżkę kariery najpierw w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (gdzie wisi jego zdjęcie portretowe), a po latach na UAM w Poznaniu. Wrocław był miastem, gdzie spędził piękny okres debiutu naukowego, początki małżeństwa i tu po śmierci kazał się pochować. Dziś widać wyraźnie jego ogromną pasję badawczą, zapał do pracy, a przy tym patriotyzm. Okazał się człowiekiem skromnym, który nigdzie nie podkreślał swoich osiągnięć, czy to na polu walki, czy sukcesów naukowych. Opinie, jakie uznani profesorowie wyrażali o nim jako o młodym, bardzo obiecującym badaczu i jego dokonaniach, okazały się później w pełni uzasadnione. Jego światopogląd i późniejszą postawę polityczną ukształtował dom rodzinny. Pochodził z zamożnej chłopskiej rodziny, w której nie brak było księży, a ojciec prawdopodobnie był wójtem zaangażowanym w przedwojenny ruch ludowy. To wyjaśnia, dlaczego w dobie terroru stalinowskiego i silnych nacisków politycznych na środowiska uniwersyteckie nie stanął po stronie komunistów, co z pewnością znacznie by mu ułatwiło karierę i uzyskiwanie upragnionych stypendiów czy wyjazdów zagranicznych. Z komunistami „było mu nie po drodze” i wolał cierpieć biedę, niż zawdzięczać im szybką karierę lub korzyści materialne. Wyżej wymienione archiwalia wydają się rzucać snop światła na niebanalny życiorys młodego naukowca, któremu przewidywano niezwykle rozwój, a jednocześnie sygnalizują niesłychanie zbiurokratyzowany, scentralizowany system funkcjonowania uczelni w Polsce po zakończeniu wojny. Mimo powojennej biedy, mimo przeżytych dramatycznych wojennych doświadczeń, przerwania studiów badacz potrafił iść do celu, rozwijać skrzydła i w zrujnowanym stalinowskim Wrocławiu myśleć o greckich agorach i gimnazjonach. To pokazuje głębię jego umysłu, który mimo przeciwności potrafił z morza ruin, w czasach stalinowskiego terroru znajdować w myślach drogę do pięknych miast starożytnej Grecji doby antycznej demokracji. Później jako dojrzały badacz rozwinął skrzydła w PAN w Warszawie oraz na UAM w Poznaniu. Wyżej opisane dokumenty pokazują, iż otarliśmy się o niezwykle postać, którą warto będzie pamiętać.

Konflikt interesów: Autor deklaruje brak konfliktu interesów.

Wkład autorów: Autor przyjmuje na siebie wyłączną odpowiedzialność z tytułu: przygotowania koncepcji badawczej dzieła i sposobu jego przedstawienia (opracowania metodyki), zebrania i analizy danych, interpretacji wniosków, a także zredagowania wersji ostatecznej rękopisu.

Bibliografia

- Dymnicka M. 2013, *Przestrzeń publiczna. Przemiany miasta*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kołodziejczyk K. 2014, *Organisation of public space in ancient cities. Case study of Pula*, „Czasopisma Techniczne”, nr 3-A, s. 77-93.
- Parnicki-Pudęłko S. 1962, *Budownictwo starożytnej Grecji (w okresach od archaicznego do rzymskiego)*, Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- 1964, *Olimpia i olimpiady*, Poznań, Wydawnictwo Poznańskie.
 - 1975, *Novae – sektor zachodni 1972: wyniki badań wykopaliskowych ekspedycji archeologicznej UAM*, cz. 1 (kierownictwo naukowe i redakcja), Poznań, UAM.
 - 1979, *Novae – sektor zachodni 1974: wyniki badań wykopaliskowych ekspedycji archeologicznej UAM*, cz. 2 (kierownictwo naukowe i redakcja), Poznań, UAM.
- Suleja T. 1995, *Uniwersytet Wrocławski w okresie centralizmu stalinowskiego 1950-1955*, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Wrzesiński W. 2002, *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-2002*, w: T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński (red.), *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702-2002*, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 199-391.
- Żmudziński M. 2022, *The Beginnings of Ethnoarchaeology in post-war Poland*, „Bulletin of the History of Archaeology”, nr 32 (1): 4, s. 1-9.
- 2024, *Remarks on the Polish University under Communist Totalitarianism – a Case Study of the University of Wrocław*, w: M. Mays (red.), *A Comprehensive History of Post-Communism, Colonialism, Totalitarianism, and Secularism*, New York, Nova Science Publishers, Inc., s. 121-141.